

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Human rights

حقوق بشر

محمد هارون خیل شعشی

۱۷ فبروری ۲۰۱۳

په افغانستان کې د یرغلګرو لښکرو د بشري ضد او جنګي جنايتو حقوقي شننه ۱۳

د امریکايي او ایتلافي پوځیانو بې مسوولیتي او لاپروايي

امریکايي او ایتلافي دولتو د نورو استعماري تړونو په شان د افغانستان د اشغال له همغې لومړۍ ورځې څخه د حامد کرزي په اېسمي مشرۍ د شمالي اتحاد پر مزدور حکومت پخه کړه، چې پوځونه، مخبران او قرارداديان یې په ټولو شرایطو او حالاتو کې و افغاني قوانینو، عدلي او قضایي ادارو ته هیڅ راز مسوولیت نه لري. دا ټول هغه څه دي، چې په حقوقو او سیاسي علومو کې د کیچولپشن یا کیپیتلاسیون (capitulation) په نامه یادېږي؛ او له پخوانو زمانو څخه د یرغلګرو دولتو د استعماري سیاستو مهمه او نه بېلېدونکې برخه ده.^{۸۷} په داسې شرایطو کې د بین المللي حقوقو ځینې منل سوي قاعدې او اصول لکه سیمه ییز یا محلي قانون (lex domicilii)، د یوه عمل د پېښې یا محل وقوع قانون (lex loci actus)، د عمل د ارتکابې یا محل ارتکاب قانون (lex loci commissi)، د واکمني محکمې قانون (lex fori) او داسې نور ټول خپل مفهوم او ارزښت له لاسه ورکوي.

د خواشینۍ ځای دا دی، چې زموږ په هیواد کې د اشغالګرو قواوو د بلا قید و شرط واک دایره په هیڅ وجه له کیچولپشن یا کیپیتلاسیون سره د پرتلې وړ نه ده؛ ځکه امریکايي او ایتلافي ځواکو د دې ویاړلي هیواد په پوځي اشغال سره نه یوازې د خپلو پوځیانو د هر راز جرم و جنايت د پلټنې، تعقیب او محاکمې په برخه کې د مزدورو واکمنانو لاسونه او پښې تړلې دي، بلکې زموږ د بې پوښتنې او بې دفاع اولس د حیات او موات واک او اختیار یې هم په لاس کې اخیستی دی. گران هیوادوال د سر په سترگو گوري، چې د افغانستان ټول هوایي میدانونه له څه باندي یوولسو کالو راهیسې د پردو لښکرو په کنټرول کې دي؛ د چا پلار دا پوښتنه نسي ځني کولای، چې په الوتکو کې یې څه څي او راځي؟! سربېره پر دې له همدغو میدانو څخه، شپه و ورځ، زموږ پر مظلومو خلگو، بمونه او راکیتونه اورېږي؛ پر کورو، دوکانو، ماجتو او نورو محرمو ځایو یې چاپې وهي؛ ځوانان او سپین ربري یې سترګې تړلي، لاس تړلي له کورو او کلو تښتېږي؛ او په هغو تورو محبسو یې نښاسي، چې زموږ په خپله خاوره کې د وطندوستو او خپلواکۍ مینو افغانانو د اسارت او کړولو دپاره جوړ کړي دي. کله کله د تقن او ساتېري په خاطر زموږ پر بې گونا گوزانو نښانونه پخېږي؛ مړي یې د اور په لمبو کې سوخي؛ پر وینلرلو مړو یې د کامرو و مخ ته بولي کيږي؛ قصابانو غوندي یې سرونه، لاسونه او پښې پرې کيږي؛ او د تحقیر او سپکاوي په بڼه عکسونه ور سره اخلي. لنډه دا چې له تروریزم او

افراطیت سره د مبارزې تر پردې لاندې زموږ په کړېدلي او اسکرېلي اولس داسې کاني کيې، چې د وحشت او بربریت په قاموس کې نه دي راغلي.

امریکايي چارواکي په تېرو څه باندې یوولسو کالو کې د خپلو لښکرو د بشري ضد او جنګي جنايتو پر تور او کرغېرن ریکارډ سربېره نن بیا بېشمانه هلې ځلې کيې، چې د کرزي پر مزدور او خاين حکومت د يو بل استعماري تړون په تحميلولو سره تر ۲۰۱۴ع کال وروسته هم د خپلو پوځيانو د جرم او جنايت د پلټنې، تعقيب، محاکمې او مجازاتو په برخه کې زموږ د امنيتي، عدلي او قضايي مقاماتو لاسونه و تړي.

دا تحميل سوي استعماري مصوونيتونه به د تېر يوولس کلن اشغال په څېر و يرغلګرو پوځيانو ته واک او ځواک ور کړي، چې په ډاډه زړه زموږ د بېوزلو او مظلومو خلکو په سر، مال، ناموس، ديني عقايدو او دودونو بازي وکي؛ ځکه هيڅوک د هغو قوانينو، عقايدو او دودونو درناوی نه کيې، چې په ماتولو او بي حرمتي سره يې جزا نه گوري؛ حال دا چې فردي او اجتماعي انتباه غوښتنه کيې، چې مجرمينو ته بايد د جرم د ارتکاب په ځای کې جزا ورکړل سي. دا ادعاوي هم له بېخ او بنياده ناسمي دي، چې يرغلګرو مجرمينو ته په خپلو هيوادو کې جزاوي ورکول کيږي. که زموږ د خلکو پر بي رحمو او بي پروا قاتلانو د روحي او دماغي ناروغانو نوم ايښوول يا د تش په نامه اداري - ډيسپليني جزاوو په ورکولو سره د هغو له جرمي او جنايي ماهيته سترګې پټول، د انسانيت، عدالت او قانونيت مسخره کول نه دي نو څه دي؟!

لکه څنګه چې مخکې هم يادونه وسوه، بشري ضد او جنګي جنايتونه له استعماري يرغلو سره نه شلېدونکي ارتباط لري. د استعماري جگړو او يرغلو تر کرغېرن سيوري لاندې د انساني ناورينو او بېلابېلو بشري ضد او جنګي جنايتو پېښېدل، حتمي او ضروري خبره ده. استعمارگران په دې واقعيت تر هر چا ښه پوهيږي؛ خو هيڅکله چورت نه په خرابيې. هغوی ته د خپلو استعماري گټو د تحقق په لار کې د مظلومو خلکو ويني، اوبنکي، بي عزتي او ډول ډول مصيبتونه د يوې خاشې ارزښت هم نه لري. هغه څه چې و يرغلګر دولتو ته زيات ارزښت لري، په استعماري جنګو او تاراکو کې د خپلو پوځيانو غوڅ او بېدرېغه ملاتړ دئ او بس. د دې رانده او بېدرېغه ملاتړ د تر لاسه کولو دپاره مجبور دي، په هره بيه او هره وسيله د هغو ساتنه او ژغورنه وکي. دا ساتنه او ژغورنه په څو رنگه کيږي: تر هر څه مخکې کوبښ کيې، چې د مجرمو پوځيانو پر جرم و جنايت له يوه مخه سترګې پټي کي. که دا و نه سوه، و مجرمينو او جنايتکارانو ته د روحي او دماغي ناجورانو او پېښو سوو انساني ناورينو ته د خطا او تېروتنې رنگ ورکي. که دا هم نه کېدل، بيا نو د استعمار پلوه ميډيا په مرسته د خلکو په سترگو کې د خاورو پاشلو دپاره له ځينو تش په نامه اداري او وظيفه يې جزاوو څخه کار واخلي.

په دې ترتيب، تر هغه مهاله چې د اشغالګرو پوځيانو د هر ډول سرغړونې، جرم او جنايت د پوښتنې او مجازاتو دپاره اغيزمن مېکانيزم ځای پر ځای نه يې، زموږ د هيواد په گډون به په ټولو اشغال سوو او بلواکو هيوادو کې د ځايي خلکو پر سر، مال او ناموس هم د ناروا او ظالمانه معاملو بازار ښه تود يې. جاپان، جنوبي کوريا، فيليپين او داسې نورو هيوادونه يې ژوندي او روښانه مثالونه دي.

پر زهرجنو او بي اساسه اطلاعاتو تکیه کول

په افغانستان کې د امریکايي او ایتلافي قواوو د بشري ضد او جنګي جنايتو يو بل مهم علت د هغو په جنګي عملياتو، تلابښيو او پلټنو کې پر زهرجنو او بي اساسه اطلاعاتو تکیه کول دي. گرانو لوستونکو ته به ښه ور په ياد يې، چې زموږ پر وياړلي هيواد د امریکايي لښکرو له پوځي يرغل سره جوخت، په استعمار پلوه ميډيا کې ادعاوي کيږي، چې امریکايي پوځونه په افغانستان او عراق کې له داسې بمو څخه کار اخلي، چې هيڅکله خپله نخښه يا نښان نه خطا کيې.

همدغه راز اوازي گډي وي، چي امريکايي الوتکي په داسي دوربينو او کامرو سمبالي دي، چي د مځکي پر مخ د وېښته په اندازه کوچني شي هم ليدلای او عکاسي کولای سي. د اوسني نړۍ د ساينس او ټيکنالوژۍ و معجزه ډوله پرمختگو ته په کتو سره د امريکا د سياسي واکمنانو او استعمار پلوه مطبوعاتو دا لويي او لوري ادعاوي څه عجيبې نه برېښېدلې؛ خو کله چي مو د امريکايي او ايتلافي طيارو له خوا د بي گونا خلگو عامي وژني او د بسيا کلو هوارول په سترگو وليدل، په دې حقيقت ورسيدو، چي د امريکايي او ايتلافي لښکرو د پرمختللي جنگي ساز و سامان په اړه له افراط او مبالغې ډک نکلونه، په واقعيت کي د استعماري لښکرو د تبليغاتي جنگ يوه برخه ده.^{۸۸} د انگلستان د ټيلېگراف ورځپاڼي دفاعي خبريال، شان رېمينټ (Sean Rayment) د هيلمند ولايت په مرکز، لښکرگاه، کي د برتانوي لښکرو او ناتو پر عمومي قرارگاه (Camp Bastion) د طالبانو د وروستي بريد د بيانولو په ترڅ کي د هغي قرارگاه د ځينو امنيتي امکاناتو او تدابيرو په باره کي په زړه پوري بيان ليکلی دی، چي د يرغلگرو لښکرو د تخنيکي پرمختگو و تبليغاتي ادعاو ته د شک او ترديد په سترگه گوري. د ده په رپوټ کي داسي راغلي دي: «پر ټوله قرارگاه د پولادو څو ډبرش (۳۰) فوټه لوړ دېوالونه راگرزېدلي دي، چي د هغو پر سر بيا درې پياوړي اغزن سيمان غزول سوي دي. د چاودني د مخنيوي په مخسد د اغزنو سيمانو لرونکو پولادي دېوالو تر شا يو بل ډبرش فوټه لوړ دېوال ولاړ دی، چي د قرارگاه پر ډبره برخه راگرزېدلې دی. د دفاعي دېوالو تر شا د مځکي سينسرونه، د اينفراريډ او حرارتي عکس اخيستلو کامري، خوځښت کشفونکي آلې او داسي ځانگړی رادار ځای پر ځای سوي دي، چي له ادعاو سره سم کولای سي له شلو (۲۰) ميلو واټن څخه د انسان يا الوتکي خوځښت کشف کي.»^{۸۹} که دا خبري او ادعاوي ټولي رښتيا يي بيا نو طالب جنگياليو څنگه وکړای سول، په خپلو کمزورو او وروسته پاتو وسلو پر دونه ستره، پياوړي او مجزه قرارگاه وسله وال بريد وکي؛ او د څو امريکايي او برتانوي عسکرو پر وژلو او ټپي کولو سربېره د څه د پاسه دوو سوو ميليونو ډالرو په ارزښت شپږ هرير جمپ جيب الوتکي او نور عسکري تاسيسات له منځه يوسي؟!!

شک نسته، چي يرغلگر دولتونه د اوسني نړۍ په ډېر پرمختللي جنگي تخنيک او ټيکنالوژۍ سمبال دي؛ خو له پرمختللي جنگي تخنيک او ټيکنالوژۍ څخه د خارق العاده ځواک هيله لرل، پوچ او بي‌خايه سوچ دی. که يرغلگرو قواوو هر څه په جنگي ساز و سامان حلولاى سواى اوس به هر څه گل و گلزار واى. نه بي د يوه عسکر پزه ويني کي ډله او نه بي ميليارډونه ډالر په اور کي سوځي ډل ... د يرغلگرو لښکرو پر ټول پرمختللي جنگي تخنيک او ټيکنالوژۍ سربېره ولي له څه باندي يوولسو کالو راهيسي زموږ د بي گونا خلگو په وړاندي د وحشتناکو بشري ضد او جنگي جنايتو لړۍ همداسي روانه ده؟! جواب دا دی، چي امريکايي او ايتلافي لښکرو زموږ د خپلواک هيواد په څه باندي يوولس کلن اشغال کي له همغه پيل څخه تر اوسه پر خيالي محاسبو، غلطو لارو چارو او زهرجنو اطلاعاتو تکیه کړي ده؛ او دې ټولو عواملو په خپل وار سره د وحشتناکو بشري ضد او جنگي جنايتو و بيا بيا تکرار ته لار هواره کړې ده. افغانان ټول شاهدان دي، چي امريکايي پوځونه د پخواني شمالي اتحاد (جمعيت + شوراى نظار، حزب وحدت او جنبش ملي) او ځينو مزدورو پښتنو ټوپکيانو په مستقيمه او فعاله مرسته و افغانستان ته ننوتل. د پخواني شمالي اتحاد د بېلابېلو جنگي ډلو استازو او خواخوږو د خپلو وطن پلورونکو خوش خدمتنيو په بدل کي د دې فرصت تر لاسه کي، چي په ټوله دولتي دستگاه، په تيره بيا د هيواد په وسله وال پوځ، امنيتي او استخباراتي ادارو کي ژوري منگولي بنخي کړي. له پردې اشغال څخه را پيدا سوو سياسي- امنيتي حالاتو د پخواني شمالي اتحاد و بېلابېلو ډلو او نورو پردو مزدورانو ته د تنظيمي، قومي، قبيله بي، ژبني، سمي او داسي نورو دوښمننيو او اختلافو پر بنسټ د کسات اخيستني پراخ امکانات برابر کړل، چي تر اوسه هم دوام لري. د هيواد په گوټ گوټ کي زروڼه خپلواک، سرلوري او باغوروه پښتانه له القاعدې او طالبانو سره د کومک او همکارۍ په تور و امريکايي او ايتلافي قواوو ته و سپارل سول؛ او دا کرغېرني معاملي تر اوسه رواني دي. په تيرو يوولسو کالو کي د استعمار په لکۍ ترلو مخبرانو، ترجمانانو او

مشاورانو و خپلو پردو بادارانو ته د ناسمو او زهرجنو اطلاعاتو په ور کولو سره داسې بلاوي لنگې کړې، چې له شامته یې په سوو کوچنیان، بنځي او زاړه په وینو و لرل سول؛ د کرېډلو او اسکېرلو کلیوالو د بېوزلې کودغالي په کندوالو واوښتي؛ بې گونا عزیزان یې سترگې تړلي، لاس تړلي و محبسو ته واستول سول؛ او کلونه کلونه یې په سختو کړاونو او شکنجو کې تېر کړل؛ او زروونه نور لا تر اوسه په دې دردناکو شرایطو کې شپې او ورځې سبا کي.

تر هغه مهاله چې د استعماري سیاستو طراحان د خپلو استعماري گټو د تحقق دپاره د بېلابېلو هیوادو د ورونو قومو په منځ کې د نفاق او شقاق توخموه کړي؛ او د بېلابېلو قومو او قبیلو پر خلاف د یوه خاص قوم، قبیلې، مذهب، ژبې یا جنګي ډلې ټپلي ننگه کي، تر هغو به د بشري ضد او جنګي جنايتو لړۍ هم په پوره جوش او خروش کې روانه یې. افغانستان، عراق، لیبیا او سوريه یې ژوندي مثالونه دي. چیرې به د پښتانه، تاجک، اوزبک او هزاره؛ چیرې به د مسلمان او عیسوي یا مسلمان او یهودي، چیرې به د سني او شيعه یا سني او علوي؛ چیرې به د عرب او کورد (کُرد)، چیرې به د شمال او جنوب یا شرق او غرب او چیرې به په دې یا هغه نامه د ورونو قومو او قبیلو تر منځ و رنگارنگ شخړو او دوښمنیو ته لمن وهل کيږي. د وخت او زمان له غوښتنو سره سم به پر ځینو د بشردوستانو، ډیموکراتانو، لیبرالانو، ترقي غوښتونکو او پر ځینو نورو د تروریستانو، وحشیانو، افراطیونو، سرکېبانو، القاعدې، طالبانو او داسې نورو ټاپې لگول کيږي. مزدوري او جنايتکاري ډلې ټپلي په بېلابېلو نومو او عنوانو په غېږ کې نیول کيږي؛ خو د استعمار د دوښمنو قوتونه په ځپلو کې به له هیڅ راز بشري ضد او جنګي جنايت څخه مخ نه اړول کيږي. د ډیورنډ د منحوسي کرښې و دواړو خواوو ته د سرلورو او خپلواکۍ مینو پښتنو پر سر د باپلوته او بې پیلوته جنګي ماشینو ورځني گوزارونه د دې واقعیت څرگند ثبوت دی.

له هغو جنايتکارانو، جاسوسانو، غلو، غاصبانو او ډول ډول وطن پلورونکو څخه بله څه توقع کېدای سي، چې د پردو لښکرو د بې ۵۲ الوتکو او کروژ توغندیو په زور د واک پر گدی کېښونول سوي یې؟! هغه اشغالگر پوځونه به ولي په خپل وار سره د هغو مزدورو جنايتکارانو او خاینانو په خوله زمور کورونه او کلي په وینو نه لري، چې د دوی د استعماري نخشو د تحقق په لار کې له هیڅ راز خیانت او جنايت څخه ډډه نه کي؟!

لمنلیکونه

⁸⁷ B. M. Klimenko, V. F. Petrovsky and Yu. M. Rybakov, **A Dictionary of International Law**. Ed. Saifulin Murad, Trans. from Russian (Moscow: Progress, 1986) 27.

⁸⁸ —, **“US Precision Bombing in Iraq and Afghanistan. Killing Civilians, Carefully”**, NEWS AND COMMENT , THURSDAY, JANUARY 17, 2008: [HTTP://WWW.ALLANNAIRN.COM/2008/01/US-PRECISION-BOMBING-IN-IRAQ-AND.HTML](http://www.allannairn.com/2008/01/US-PRECISION-BOMBING-IN-IRAQ-AND.HTML)

⁸⁹ Sean Rayment, **“I've been inside Camp Bastion - and it seemed like the safest place on earth”**, The Telegraph, 15 Sep 2012:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/9545508/Ive-been-inside-Camp-Bastion-and-it-seemed-like-the-safest>

پاته په راتلونکي برخه کې